

**Наставном и научном већу
Филозофског факултета
Београд**

Изабрани одлуком Наставног и научног већа Филозофског факултета у Београду у комисију за оцену и одбрану магистарског рада «Велике силе и Јадранска железница 1896-1912. године», кандидаткиње Марије Стошић, подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

Тема «Велике силе и Јадранска железница 1896-1912. године» представља наставак истраживања генерација српских историчара. Судећи по радовима Владимира Ћоровића, Димитрија Ђорђевића, Михаила Војводића, Љиљане Алексић-Пејковић, Данице Милић, Момира Самарџића и других, питање железнице за Србију XIX века било је једно од најважнијих, животних питања. У њему су се састајале све кључне теме јавног живота ове мале, балканске државе – економија, политика, војна стратегија, култура. За све европске земље XIX века изградња железнице значила је укључивање у индустријску цивилизацију машина, тешке индустрије и масовне продукције, која је почела да се рађа у Великој Британији крајем XVIII века, да би до краја XIX века захватила цео Стари континент и САД. Железница је, такође, отварала национална тржишта за страну робу, док је локалне, традиционалне културе излагала утицају модерних култура индустријских сила. Сви ови аспекти нераздвојни су, међутим, од политике, стратегије и борбе за превласт великих сила, чија је позорница у овој епохи већ био цео свет. За мале земље, железница је могла да буде средство подјармљивања, али и одбране од економских и политичких притисака великих сила.

У свом магистарском раду Марија Стошић је показала да су то била питања која су решавана и српским пројектом Јадранске железнице. Он је уобличен у време краља Александра Обреновића, да би, неостварен, остао важна тема

међународних односа све до Балканских ратова. За Србију, Јадранска железница била је средство одбране од економског опкољавања и потчињавања моћи Аустро-Угарске. Већ крајем XIX века, економска зависност Србије од Аустро-Угарске је била таква да је Двојна Монархија сваку непослушност Србије могла да казни економским санкцијама. Са отвореним сукобом две земље, нарочито после 1906, Јадранска железница је само добила на значају. После коначног уобличавања два блока великих сила она је постала чинилац у њиховом међусобном одмеравању снага.

Задатак кандидаткиње био је да, за разлику од претходника који су се овом темом бавили, сагледа питање Јадранске железнице из угла великих сила. Зато су у првом делу овог рада изложени главни циљеви и интереси великих сила - Велике Британије, Француске, Аустро-Угарске, Русије, Немачке и Италије – у тадашњем Османском царству и на Балкану. У другом делу тема је, са добрим разлозима, проширена и на конкурентске железничке пројекте на Балкану – оне који су долазили из Црне Горе, Бугарске, Грчке и Италије. Најважније је, међутим, било отоворено супарништво пројекта Јадранске железнице са пројектом Новопазарске железнице, иза кога је стајала Аустро-Угарска.

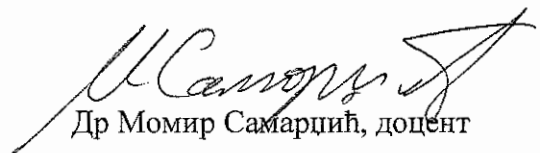
У трећем делу рада пажња кандидаткиње посвећена је улози великих сила у историји покушаја реализације пројекта Јадранске железнице. Показано је да су, када су велике силе овог доба биле у питању, економски интереси најчешће, али не увек, ишли упоредо са политичким и стратешким. Британски пословни људи били су, тако, спремни да се укључе у изградњу Јадранске железнице, док је британска влада у њему видела претњу изласка осталих сила (нарочито Русије) на обале мора којима је, традиционално, владала британска флота. Русија, Француска, па и Италија, виделе су у Јадранској железници уносну инвестицију. За њих је она, међутим, била и корисно средство у супротстављању источним плановима Немачке и Аустро-Угарске, као и у сопственом продору на Балкан. Свака од ове три силе је, међутим, како је кандидаткиња показала, била спремна да, у складу са сопственим интересима, напусти овај пројекат. Аустро-Угарска и Немачка су у Јадранској железници виделе средство за излазак Русије на Јадранско море и зато су настојале

да Новопазарском железницом, војним и политичким притисцима, наставе свој пут ка Истоку, који је за Беч водио ка Солуну, док је Берлин гледао чак према Багдаду.

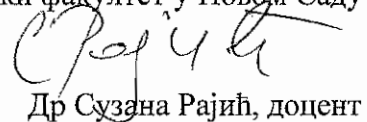
Слободни смо да Наставном и научном већу Филозофског факултета у Београду предложимо да усвоји овај извештај о магистарском раду кандидаткиње Марије Стошић «Велике силе и Јадранска железница 1896-1912. године». Предлажемо и да се одобри јавна одбрана, на којој би чланови комисије могли да, у разговору са кандидаткињом, изнесу своје примедбе и сугестије.

У Београду, 4. маја 2011.

Комисија:

Др Момир Самарцић, доцент
Филозофски факултет у Новом Саду

Др Сузана Рајић, доцент
Филозофски факултет у Београду

Др Милош Ковић, доцент
Филозофски факултет у Београду (ментор)